

History

УДК 94 (477) «18»

Гедін М.С.,

к.і.н., доцент кафедри історії України

Київського національного лінгвістичного університету, maks300011@ukr.net

Україна, м. Київ

ВПЛИВ СЛОВ'ЯНОФІЛЬСТВА НА ОСМИСЛЕННЯ КОНЦЕПТУ
ДУХУ НАРОДНОСТІ М.І. КОСТОМАРОВА

У статті проаналізовані ідейні основи науково-публіцистичної боротьби одного з найвідоміших істориків та громадського діяча XIX століття М.І. Костомарова з прихильниками слов'янофільства за право вільного розвитку української державності, мови та літератури в Росії в другій половині XIX століття. Досліджено погляди вченого на збереження національних традицій, утвердження національної самосвідомості, поповнення духовного арсеналу нації культурними здобутками світової цивілізації, показана пряма залежність костомарівської ідеї месіанського призначення історії українського народу від ідей, викладених у праці Адама Міцкевича "Книги народу польського од початку світа до умучення народу польського". Автор проаналізував вплив романтизму, ідеології слов'янської взаємності та доктрини російського слов'янофільства на цивілізаційну ідентичність М.І. Костомарова, розглянув його ідеї про провідну роль народу в розвитку суспільства.

Ключові слова: М.І. Костомаров, слов'янофільство, слов'янофільська ідея, національна ідея, XIX століття.

Постановка проблеми. Значний вплив на українське національно-культурне відродження мали популярні у Західній Європі світоглядні концепції. Незважаючи на домінування у сучасній українській науці думки про європейську культурно-цивілізаційну приналежність України, залишаються малодослідженими альтернативні європейській орієнтації, інтелектуальні течії та явища. Серед таких інтелектуальних явищ вагоме місце належить слов'янській цивілізаційній ідентичності, ідеї якої позначилися на становленні політичних поглядів українських учених, письменників і громадських діячів XIX століття, діяльність яких була пов'язана з масонськими ложами, українським декабризмом, Кирило-Мефодіївським братством, а також з українськими студентськими організаціями початку XX століття [8, с.256]. Українські вчені доби романтизму ототожнювали себе з так званім Слов'янським світом, як самобутньою культурно-цивілізаційною спільнотою. Історія слов'янських народів трактувалася ними як опір натиску з боку германських народів, а Європа і Слов'янщина сприймалися ними як вороги [7, с.37-38]. Сьогодні цей феномен не береться до уваги, коли акцентується на європейській ідентичності України як історичній аксіомі. Тому постає необхідність з'ясування поглядів прихильників слов'янської цивілізаційної ідентичності, насамперед впливу на них ідеології слов'янофільства.

Погляди М.І. Костомарова були предметом дослідження українських істориків. Насамперед варто відзначити монографії Ю.А. Пінчука [9], Я.В. Козачка [4] та О. Гончар [2], які присвячені вивченню науково-попемічної, публіцистичної і художньої спадщини М.І. Костомарова, і в яких подано аналіз української історіографії, яка висвітлює розмаїту діяльність ученого з огляду на його україноцентричну позицію. Серед останніх публікацій, які стосуються нашої теми варто

назвати статті Чорній В. [12], Тімашової В. [11]. Однак, комплексного дослідження впливу слов'янофільства на суспільно-політичні погляди М.І. Костомарова в історичній науці немає.

Мета статті. Пропонована стаття має на меті проаналізувати зміст та ідейні основи науково-публіцистичної боротьби одного з найвідоміших істориків та громадського діяча XIX століття М.І. Костомарова з прихильниками слов'янофільства за право вільного розвитку української державності, мови та літератури в Росії в другій половині XIX століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, часом зародження слов'янофільства вважається зима 1838–1839 рр., коли у літературних салонах Москви стався обмін посланнями між О.С. Хомяковим («Про старому і новому») і І.В. Киреевским («У відповідь О.С. Хомякову»), які вплинули на формування доктрини слов'янофільства [3, с.268]. У культурному сенсі слов'янофільство постало на полі романтизму. Так само відбувалося формування поглядів М.І. Костомарова. Український романтизм, з яким були пов'язані погляди вченого, був особливістю слов'янського відродження, яке виступало як складова європейських національних рухів, викликаних добою Великої французької революції та наполеонівських воєн. У цей період М.І. Костомаров дійшов висновку, що жоден слов'янський народ, у тому числі й російський, не мав необхідних умов для вільного розвитку, що, на його думку, було зумовлено історичними розбіжностями між слов'янами [5, с.32]. Відтак, ідеї романтизму та концепція слов'янофільства стимулювали до вивчення історії слов'янських народів.

Існує думка, що саме М.І. Костомаров вперше висловив ідею незалежного слов'янства, яку поклав в основу діяльності Кирило-Мефодіївського братства. Відомо, що вчений був прихильником ідеї слов'янської

єдності, однак, на відміну від слов'янофілів, вважав, що слов'янське відродження має починатися з відродження кожної слов'янської народності. У 1840 р. у Харкові М.І. Костомаров проголосив ідею зближення слов'ян, акцентуючи на збереженні самобутності кожного слов'янського народу [10, с.291-292]. На відміну від слов'янофілів, ідею слов'янської єдності М.І. Костомаров розумів у моральному сенсі, а передумови вибору вченим слов'янської ідеї сформульовані у листі П. Куліша до М.І. Костомарова: це "почуття відповідальності за майбутнє батьківщини, бо її сучасне, як і її історія, надто сумні" [10, с.294].

Слід зазначити, що на відміну від діячів Просвітництва, інтелектуали епохи романтизму осмислювали історію в національних категоріях, тому їхня історіософія базується на новому суб'єкті історичного процесу – народів/нації. Національні історії почали писатися як історії народів. М.І. Костомаров одним з перших робить ідею народу центральною проблемою історіописання, відстоює самостійність української нації та окремішність національного історичного процесу, який, на його думку, є втіленням волелюбного демократичного духу українців [1, с.128].

В одній з перших своїх праць «Про причини і характер унії в Західній Росії» вчений зауважував, що історія народу має спрямовуватися до пізнання «народного духу», який є першоосновою історичного розвитку [6, с.375]. Навідміну від слов'янофілів, в поглядах М.І. Костомарова дух народу виступає як першооснова світу історії, що стає внутрішньою суттю народу і керується власними морально-етичними засадами як найвищими позачасовими цінностями. На переконання вченого, рух того чи іншого народу в історії є лише розкриттям начал, уже закладених у «народному дусі». Зокрема, схема руху української історії, як вважав М.І. Костомаров, вписується у християнську модель історичного процесу, що є проявом месіанізму в історіософії вченого. Таким чином, вчений привніс у славістичні дослідження концепцію «народної історії», чим започаткував вивчення проблем історії слов'янських народів представниками народницької школи історіографії. Ця народницька школа ставила в основу історичних явищ психологію та етнографію народу, а в працях М.І. Костомарова провідною стала думка про життя та історичну долю народу [1, с.129].

У 1861 році М.І. Костомаров у статті «Две русские народности» розглядає поняття «сутність народності», тобто духовність народу, його розум, погляд на духовне і громадське життя [6, с.15]. Вчений визначає позачасову незмінність такої «сутності народності», яка є спільною для всіх етапів історії і робить неповторною історію українського народу [6, с.18]. М.І. Костомаров вказував, що народ стає зрозумілим при вивченні його історичного розвитку, коли один історичний етап стає продовженням наступного, причому аналогії з історіями інших народів неприпустимі.

На відміну від слов'янофілів, в історіософії М.І. Костомарова важливою була реалізація принципу одухотвореності зовнішньої реальності, пов'язана з невідповідністю між ідеалом і тогочасною дійсністю.

Вчений визначав поняття "душа народу", "дух народу" та національний характер як внутрішні основи, що визначають рух "зовнішньої історії" народу. На переконання М.І. Костомарова, коли історик вивчає інститути держави, дипломатію, війни, то аналізує лише зовнішні явища історії, а проникнення у її суть розпочинається з вивчення духовної основи життя народу [6, с.382]. Для інтелігенції доби романтизму історичне минуле народу є чимось святим, саме в минулому, на їх переконання, потрібно шукати джерело духовної енергії народу, необхідної для кардинальних перетворень. М.І. Костомаров з цього приводу писав: «Сучасний стан життя народу постає тоді аналогом "зовнішньої історії", який для свого розвитку потребує актуалізації минулого, адже саме таким чином люди усвідомлюють себе єдиною нацією» [6, с.383]. В численних дискусіях зі слов'янофілами, наукових розвідках, публічних виступах та в педагогічній діяльності М.І. Костомаров проводив паралель між історією і сучасністю, відшукував у минулому світлі епізоди з життя народів, розкривав їх причини, прогнозував наслідки. У захисті інтересів українства вчений закликав проявляти толерантність, тобто сприймати без агресії думки, поведінку, форми самовираження та спосіб життя іншого суспільства [4, с.35]. Аналіз спадщини М.І. Костомарова засвідчує державницький характер мислення вченого, толерантність його позицій, їхню актуальність для розуміння багатьох сучасних проблем формування відносин України з найближчими сусідами.

Аналіз осмислення М.І. Костомаровим виявив духовного виміру буття українського народу розкриває значення його впливу на особливості історичного розвитку. Досліджуючи дух народності як духовний вимір буття українського народу, вчений прагнув досягнути значення самобутності й цілісності його суб'єктів в способі їх життя через аналіз характеру українців. Зокрема, вчений доводив, що особливістю історії народу є те, що дух народності реалізується в способі життя народу через характеристику його суб'єктів. Дух народності, на думку вченого, характеризує спільні риси суб'єктів народу, формує народ як цілісну духовну спільноту, зберігає і розвиває мову, релігію, мистецтво, історичну пам'ять, звичаї і світоглядні переконання [6, с.387]. М.І. Костомаров був переконаний, що історичні обставини лише актуалізують певні проблеми, а «народний характер» відіграє у їх вирішенні ключову роль. Таким чином, вчений прагнув досягнути значення самобутності українського народу в способі їх життя через аналіз характеру.

Таке розуміння народного духу М.І. Костомаровим подібне до поглядів Г. Гегеля, який пов'язує «дух народності» з осмисленням історичного розвитку і визначає його як діалектику свідомості Духу. Поняття «дух» Г. Гегель використовує, аналізуючи етносоціальну спільноту, вважаючи національний дух запорукою цілісності суб'єктів народу, а «реалізацію духу» осмислює як вияв народних прагнень у його розмаїтій діяльності [1, с.112]. Натомість М.І. Костомаров констатує, що «в явленнях самобутної життя явно висказується своєобразний дух, господствующий в общественном строе края и в составе понятий, управляющий событиями, составляя источник его силы, доблестей и слабостей» [5, с.25].

Осмилюючи «народний дух» як духовно-культурну основу розвитку українців, М.І. Костомаров визначав унікальні риси характеру українського народу, які визначалися сферою розвитку його культури, а згодом відтворювалися в історичній пам'яті. Загалом «характер народу», на думку вченого, був виявом особливого духовного виміру буття українців, складовими компонентами якого виступають традиції, ідеї, цінності та ідеали. У праці «Дві руські народності» [5], М.І. Костомаров вказував, що суб'єкти української етносоціальної спільноти схильні до мрійництва і фантазії, віруючі, довірливі, доброзичливі, не схильні до насильства, працьовиті, індивідуалісти і в сімейному, і в суспільному житті [5, с.17-18]. Такі риси характеру українського народу визначаються М.І. Костомаровим як своєрідність духу його народності.

Дух народності українців, на думку вченого, вплинув на пасивність суб'єктів у суспільному житті, натомість дух народності росіян спрямовувався на світ об'єктів через властиву суб'єктам активність у політичному контексті власного буття [5, с.17]. Аналізуючи вияви духу народності росіян і українців, М.І. Костомаров протиставляє такі поняття відповідно в українців і росіян: перевагу «поезії» – «прозі»; «естетику» – «практичності»; «красу» – «ужиточності»; «ідеалізм» – «матеріалізму»; «м'якість» – «твердості» тощо. Таким чином, шляхом порівняння особливостей характеру українців та росіян він осмислює своєрідність впливу духу народності української етносоціальної спільноти на хід її історії. У численних полеміках за слов'янофілами М.І. Костомаров так визначав відмінність між закономірностями історичного розвитку росіян та українців: «...племя южнорусское имело отличительным своим характером перевес личной свободы, великорусское – перевес общинности. В политической сфере первые способны были создать внутри себя прочные добровольные компании без влияния на их личную свободу; вторые стремились образовать прочное общинное тело на вековых началах, проникнутое единым духом» [5, с.50].

Дискутуючи з прихильниками слов'янофільства, М.І. Костомаров підкреслював перевагу впливу особистої свободи українців на економічну і соціальну сфери буття. Особливість економічної сфери визначалася правом особистої свободи, дух якої розвинув почуття особистого права власності на землю, на відміну від общинного землеволодіння у росіян. У соціальній сфері така риса характеру українців проявлялася через бажання кріпосних селян отримати особисту свободу, тоді як у Росії залежні селяни не могли навіть бажати цього, оскільки порівнювали власну залежність із залежністю поміщика від волі Всевишнього. М.І. Костомаров рішуче заперечує думку багатьох слов'янофілів, що український народ є ледачим. На його думку, «...упрёк в лености несправедлив; даже можно заметить, что Малорус по своей природе трудолюбивее Великоруса и всегда таким показывает себя, коль скоро находит свободный исход своей деятельности» [5, с.68]. Вчений був переконаний, що саме прагнення до особистої свободи зумовлювало виконання українцями панських повинностей без особливого старання та бажання.

Відмінності між українською та російською ментальністю М.І. Костомаров зводить до таких моментів: «У росіян Бог і цар панує над особистістю, окремою людиною. Українець вище цінує окрему людину, ніж загал; росіяни нетерпимі до чужих вірувань, народів, звичаїв та мов. На Україні ж люди звикли чути чужу для себе мову й не цуратися людей з іншими звичаями; росіяни – народ «матеріальний», українці прагнуть «одухотворити весь світ»; росіянин мало любить природу, не доглядає за квітами. Українець любить природу, тому й українська поезія невідривна від природи, вона оживляє її, робить учасницею радості й горя людської душі; трави, дерева, птиці, тварини, небесні світила, ранок і вечір, весна і сніг – усе дихає разом з людиною, усе озивається до неї чарівним голосом то участі, то надії, то осуду» [5, с.19-21]. Крім того, М.І. Костомаров наголошував, що у суспільному житті росіян панує насильство у формі монархії, натомість українці цінують особисту свободу, яка може виявлятися у формах добровільної спільноти або федерації [5, с.23].

Особливості характеру українського народу, на думку М.І. Костомарова, зумовлювалися розвитком «народного духу» від нижчих шаблів суспільства до вищих через етнічне, народне й національне буття. Для зародження і розвитку «етнічного буття», вважає мислитель, характерним є зародження народу і перші етапи його розвитку, тобто початок формування культури східних слов'ян [5, с.14]. Відповідно, становлення східнослов'янської культурної єдності було пов'язане з наявністю спільних рис етнічного характеру. У цьому контексті М.І. Костомаров відзначав, що, незважаючи на територіальні кордони, етнічна єдність між слов'янами базувалася на основі історичних зв'язків, формуванні єдиної держави Русі і спільних суспільно-політичних поглядів [5, с.24-25]. Таким чином, на перший план виступають такі соціальні фактори, як історична пам'ять, етнонім, емоційно-вольова спрямованість, розвиток яких, на думку вченого, формує дух народності.

У дискусії зі слов'янофілами М.І. Костомаров наголошував на такій особливості характеру українського народу, як «індивідуалізм», в основі якого покладав визнання прав особистості, її свободи та незалежності від суспільства і держави. Дана властивість сформува-лася завдяки зовнішньому соціальному чинникові – «громаді», яку вчений осмислював як об'єднання усіх бажаних на добровільних засадах. Ідеальною громадою, на думку М.І. Костомарова, була Запорозька Січ, де під цим поняттям вчений розумів українське козацтво [5, с.64].

М.І. Костомаров також визначає й самотні риси українського індивідуалізму, що виявлялися в особливостях сімейного життя хліборобської української етносоціальної спільноти. Визначаючи основоположну роль сімейного виховання в українських родинах, вчений відзначав особливий родинний «дух», пронизаний «індивідуалізмом», в українців та «загалом», «спільністю» – у росіян [5, с.61]. Феномен спільного проживання батьків, дітей та онуків визначається М.І. Костомаровим як «велика родина». Цій «великій родині» вчений протиставляє поняття «самотньої

малої сім'ї», формування якої починається з моменту одруження українців, які прагнуть до самостійного (незалежного від батьків) буття власної родини [5, с.62]. Причину домінування індивідуалізму у сімейно-побутовому житті української етносоціальної спільноти М.І. Костомаров вбачає у перевазі ролі жінки-матері у вихованні дітей. Цей факт осмислюється вченим через аналіз таких норм поведінки, моралі, ідеалу людини, такого ставлення українців до життя, які, на думку вченого, є підпорядкованими нормам та ієрархії цінностей, типових для жінки – доброта, лагідність, ніжність, сердечність. На думку М.І. Костомарова, дух народності українського етносу виробив унікальну систему цінностей, серед яких основоположною є повага до жінки-матері, яка по-суті символізує й саму Україну як образ Батьківщини – «матері-землі» [5, с.63].

Аналізуючи розвиток духу народності українців, М.І. Костомаров провідну роль вбачає у почутті ідентичності суб'єктів даної спільноти. Проте, у зв'язку з перебуванням України під владою іноземних держав і поділу її території, поняття «ідентичність» майже не мало духовного плацдарму для формування самосвідомості українців. Поняття ж «національна ідентичність» в історико-філософському аналізі М.І. Костомарова осмислюється як фундамент характерних рис «духу народності»: «то влияние, какое должны иметь на общее наше образование признаки южнорусской народности, должно не разрушаться, а дополнять то коренное начало, которое ведёт к сплочению» [5, с.68].

Висновки. Підбиваючи підсумки пропонованої статті, слід зазначити, що, вплив російського слов'янофільства як на погляди М.І. Костомарова, так і на українську інтелектуальну думку був неоднозначним. На нашу думку, найбільше М.І. Костомаров сприймав основоположну тезу слов'янофілів – про цивілізаційну самотність Слов'янського світу, унікальність його історичного минулого й відмінність від германсько-католицької Європи, а також про православ'я як «істинне» християнство. У своїх суспільно-політичних візіях М.І. Костомаров активно проводив слов'янофільську тезу про «зраду» Польщею Слов'янщини. Водночас інший основоположний мотив слов'янофільства – протиставлення патріархальної допетровської Росії та зрештою реформованої за європейським взірцем Росії – у творчості М.І. Костомарова, як і в українській історіографії не знайшов належного висвітлення.

Література

1. Артюх В.О. Історіософія Миколи Костомарова / В.О. Артюх // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки. – 2012. – № 995, вип. 46. – С. 128-133.
2. Гончар Ольга. Микола Костомаров: постать історика на тлі епохи. – К.: Інститут історії України НАН України, 2017. – 274 с.
3. Дудзинская Е.А. Русские славянофилы и зарубежное славянство // Методологические проблемы истории славистики. – М., 1978. – С. 261-281.
4. Козачок Я.В. Горизонти українотворення в публіцистиці М.І. Костомарова. Микола Костомаров у контексті сучасності: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Я.В. Козачок, В.В. Чекалюк. – К.: НАУ, 2013. – 336 с.

5. Костомаров Н.Н. Две русские народности / Н.Н. Костомаров. – К.; Харьков: Майдан, 1991. – 72 с.

6. Костомаров Н. Об отношении русской истории к географии и этнографии / Н. Костомаров // Н. Костомаров. Исторические монографии и исследования. – СПб.: Издание книжоторговца-типографа М.О. Вольфа, 1880. – Т. 3. – С. 377-401.

7. Круглашов А.М. Драма інтелектуальна: Політичні ідеї М. Драгоманова. – Чернівці: Прут, 2001. – 488 с.

8. Куций І.В. Слов'янофільство як ідейно-світоглядне джерело слов'янської цивілізаційної ідентичності українських інтелектуалів ХІХ ст. // Проблеми слов'янознавства – Вип. 63. – 2014 – с. 37-41.

9. Пінчук Юрій. Вибрані студії з костомаровознавства. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 2012. – 608 с.

10. Скринник М. Наративні практики української ідентичності: доба Романтизму. – Львів, 2007 – 311 с.

11. Пімашова В. Формування світогляду Миколи Костомарова з позицій державотворення / В. Пімашова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/ur>

12. Чорний В. Нове слов'янофільство та українське питання в оцінці Михайла Грушевського // Слов'янознавчі студії: Статті, виступи та ювілейні матеріали. – Львів, 2002. – С.201-212.

References

1. Artyukh V.O. Istoriosofiya Mykoloby Kostomarov / V.O. Artyukh // Visnyk, Kharkiv's'kogo nacional'nogo universy'tetu imeni V. N. Karazina. Seriya : Teoriya kul'tury i filosofiya nauky. – 2012. – # 995, vy'p. 46. – S. 128-133.
2. Gonchar Olga. Mykola Kostomarov: postat' istoryka na tli epochy. – K.: Instytut istoriyi Ukrayiny' NAN Ukrayiny', 2017. – 274 s.
3. Dudzy'nskaya E.A. Russky'e slavyanofily y' zarubezhnoe slavyanstvo // Metodologichesky'e problemy y'story'y' slavy'sty'ky'. – M., 1978. – S. 261-281.
4. Kozachok Ya.V. Gory'zonty' ukrayinotvorennya v publicy'sty'ci M.I. Kostomarov. Mykola Kostomarov u konteksti suchasnosti: navch. posib. [dlya stud. vy'shsh. navch. zakl.] / Ya.V. Kozachok, V.V. Chekalyuk. – K.: NAU, 2013. – 336 s.
5. Kostomarov N.Y. Dve russky'e narodnosti / N.Y. Kostomarov. – K.; Har'kov: Majdan, 1991. – 72 s.
6. Kostomarov N. Ob otnosheniy' russkoj y'story'y' k geografyy' y' etnografyy' / N. Kostomarov // N. Kostomarov. Y'story'chesky'e monografyy' y' y'ssledovaniya. – SPb.: Y'zdaniye knygotorgovczaty' pografa M. O. Vol'fa, 1880. – T. 3. – S. 377-401.
7. Kruglashov A.M. Drama intelektual'na: Polity'chni ideyi M. Dragomanova. – Chernivci: Prut, 2001. – 488 s.
8. Kucyj I.V. Slovyanofilstvo yak idejno-svitoglyadne dzherelo slov'yans'koyi cy'vilizacijnoyi identy'chnosti ukrayins'ky'x intelektualiv XIX st. // Problemy' slov'yanoznavstva – Vy'p. 63. – 2014 – s. 37-41.
9. Pinchuk Yuriy. Vy'brani studiyi z kostomarovoznavstva. – K.: Instytut ukrayins'koyi arheografii ta dzhereloznavstva im. M.S. Grushevs'kogo NAN Ukrayiny', 2012. – 608 s.
10. Skrynnyk M. Naraty'vni prakty'ky' ukrayins'koyi identy'chnosti: doba Romanty'zmu. – L'viv, 2007 – 311 s.
11. Timashova V. Formuvannya svitoglyadu Mykoloby Kostomarov z pozy'cij derzhavotvorennya / V. Timashova [Elektronny'j resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.google.com.ua/ur>
12. Chorniy V. Nove slovyanofilstvo ta ukrayins'ke py'tannya v ocinci My'hajla Grushevs'kogo // Slovyanoznavchi studiyi: Statyi, vy'stupy' ta yuvilejni materialy'. – L'viv, 2002. – S.201-212.

Gedin M.S.,
*The Candidate of Historical Sciences, senior lecturer,
senior lecturer of department of History of Ukraine
Kyiv National Linguistic University, maks300011@ukr.net*

Ukraine, Kyiv

**THE IMPACT OF SLAVOPHILISM OF COMPREHENSION OF THE CONCEPT THE SPIRIT
OF THE NATIONALITY M. KOSTOMAROV**

The article analyzed the basic ideas of the public activity of the outstanding historian of XIX century M.I. Kostomarov with supporters of slavophilism as well as his struggle for the free development of Ukrainian statehood, language and literature in the Russian Empire in the second half-mid of the XIXth century. The views of scientists on the preservation of national traditions, national self-awareness, replenishment of the nation's spiritual arsenal with cultural achievements of world civilization are studied, shows a direct correlation dependence of Kostomarov's messianic ideas of predestination history of the Ukrainian people on the ideas contained in Adam Mickiewicz's "Books of the Polish people". The author analyzed the influence of romanticism, identity of Slavic mutuality and the doctrine of Russian Slavophilism on the civilized identity of M.I. Kostomarov, considered his ideas about the leading role of the nation in the society development, in establishing the Ukrainian state system are given.

Key words: *M.I. Kostomarov, slavophilism, Slavophile idea, national idea, XIXth century.*

